

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 23. november 2021 av Høyesterett i avdeling med

dommer Hilde Indreberg
dommer Wilhelm Matheson
dommer Arne Ringnes
dommer Ingvald Falch
dommer Kine Steinsvik

HR-2021-2276-A, (sak nr. 21-049970SIV-HRET)
Anke over Borgarting lagmannsretts dom 22. januar 2021

Staten v/Arbeids- og velferdsdirektoratet

(Regjeringsadvokaten
v/advokat Ida Thue)

mot

A

(advokat Henrik Grønhaug – til prøve)

S T E M M E G I V N I N G

(1) Dommer **Falch:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (2) Saken gjelder overprøving av Trygderettens kjennelse og reiser to spørsmål: om vilkårene for å tilkjenne uføretrygd etter særreglene for «unge uføre» er oppfylt, og hvordan «inntekt før uførhet» skal fastsettes.
- (3) A er født 00.00.1979. Hun har siden 1994 vært plaget med irritabel tarm, som etterhvert ble diagnostisert til irritabel tarm-syndrom. Senere tilkom også psykiske plager, særlig i form av blandet angst og depresjon og et tretthetssyndrom. I tillegg har hun hatt matintoleranse, allergi og astma.
- (4) Lidelsene har sterkt påvirket As skolegang, utdanning, arbeidsforhold og dagligliv ellers. Hun fullførte i 2000 videregående skole med meget gode resultater, men etter to års forsinkelse. Deretter forsøkte hun å ta forberedende eksamen på universitetet, men mislyktes. I stedet gikk hun fra 2001 på flere kunstskoler, men med mye fravær. I årene 2000 til 2011 har hun hatt ulike deltidsjobber som kontorsekretær, servitør, renholder og lignende, også der med mye sykefravær.
- (5) A fikk i desember 2014 innvilget arbeidsavklaringspenger beregnet etter reglene for unge uføre. Nav la til grunn at hun hadde hatt en varig og alvorlig sykdom fra før fylte 26 år.
- (6) Kort tid etterpå fremsatte A krav om uføretrygd etter særreglene om unge uføre. Ved Navs vedtak 5. mai 2015 fikk hun innvilget full uføretrygd etter de alminnelige reglene, men ikke etter reglene om unge uføre. Uføretidspunktet ble satt til februar 2007. Inntekten før uførhet ble satt til et beløp som tilsvarte gjennomsnittsinntekten for ansatte i hotell- og restaurantbransjen.
- (7) A klaget og fastholdt kravet på uføretrygd som ung ufør. Klagen førte ikke frem i Nav Klageinstans' vedtak 7. april 2016.
- (8) A anket til Trygderetten, som i kjennelse 16. mars 2018 stadfestet Nav Klageinstans' vedtak. Trygderetten kom til at As sykdommer ikke oppfylte alvorlighetsvilkåret i folketrygdloven § 12-13 tredje ledd. I den forbindelse uttalte Trygderetten at den tidligere innvilgelsen av arbeidsavklaringspenger ikke er bindende ved fastsettelsen av uføretrygden.
- (9) Saken ble brakt inn for Borgarting lagmannsrett. I dom 29. august 2019 ble staten frifunnet og A dømt til å erstatte statens sakskostnader. Dommen ble imidlertid opphevet av Høyesteretts ankeutvalg 11. februar 2020 i sak HR-2020-332-U. Lagmannsretten hadde ikke tatt stilling til As anførsel om at inntekten før uførhet var fastsatt uriktig.
- (10) Lagmannsretten behandlet saken i ny ankeforhandling. Dom ble avsagt 22. januar 2021, med denne domsslutningen:

«1. Trygderettens kjennelse oppheves.

2. I sakskostnader for lagmannsretten betaler staten ved Arbeids- og velferdsdirektoratet 469 357 – firehundreogsekstinitusentrehundreogfemtisyv – kroner til A innen to uker etter at dommen er forkynt.
 3. I sakskostnader for Trygderetten betaler staten ved Arbeids- og velferdsdirektoratet 12 500 – tolv tusen fem hundre – kroner til A innen to uker etter at dommen er forkynt.»
- (11) Lagmannsretten kom her til at A oppfylte vilkårene for å få uføretrygden beregnet etter reglene om unge uføre. Det ble særlig lagt vekt på at sykdommene hennes, før fylte 26 år, sterkt påvirket fungeringen i arbeids-, studie- og dagligliv. I tillegg ble det lagt noe vekt på at Nav kort tid tidligere hadde bedømt henne som ung ufør. Lagmannsretten kom også til at As inntekt før uførhet var galt fastsatt av trygdemyndighetene.
- (12) Staten har anket dommen til Høyesterett og gjort gjeldende at begge spørsmålene lagmannsretten behandlet, er uriktig avgjort. Det er primært anket over rettsanvendelsen, men også over bevisbedømmelsen. A har tatt til motmæle og gjort gjeldende at lagmannsrettens dom er riktig.
- (13) Det er for Høyesterett fremlagt enkelte nye dokumenter. Blant annet har partene fremlagt hver sin medisinske spesialisterklæring utarbeidet til ankesaken her. Saken står likevel i det alt vesentlige i samme stilling som for lagmannsretten.

Partenes syn på saken

- (14) Den ankende part – *staten ved Arbeids- og velferdsdirektoratet* – har i hovedsak gjort gjeldende:
- (15) I vurderingen av om A er *ung ufør*, har lagmannsretten forstått alvorlighetsvilkåret i folketrygdloven § 12-13 tredje ledd første punktum galt. Vilket viser ikke først og fremst til en vurdering av personens funksjonsevne. Det kreves at sykdommen medisinsk sett er så alvorlig at den normalt fører til et betydelig funksjonsfall. I tillegg må personen selv ha hatt et slikt funksjonsfall. Når hun har flere diagnoser, må minst en av dem nå opp til denne terskelen.
- (16) De sykdommene A hadde da hun fylte 26 år, var av moderat natur og når derfor ikke opp til terskelen, verken hver for seg eller samlet. Ved avgjørelsen av hvilken uføretrygd hun har krav på, er vedtaket som tilkjente henne arbeidsavklaringspenger ikke bindende, og heller ikke relevant.
- (17) Lagmannsretten har også uriktig kommet til at A har krav på å få fastsatt en høyere *inntekt før uførhet* enn Nav fastsatte. Etter folketrygdloven § 12-9 første ledd skal denne inntekten fastsettes til den inntekten hun faktisk hadde før uførheten. Det skal ikke bygges på den inntekten hun kunne hatt dersom hun da hadde fullført høyere utdanning. Formuleringene i § 12-7 tredje ledd endrer ikke dette.

- (18) Staten ved Arbeids- og velferdsdirektoratet har fremsatt denne påstanden:
- «Staten v/Arbeids- og velferdsdirektoratet frifinnes.»
- (19) Ankemotparten – A – har i hovedsak gjort gjeldende:
- (20) I spørsmålet om A er *ung ufør*, er alvorlighetsvilkåret i § 12-13 tredje ledd første punktum oppfylt dersom det er klart dokumentert at sykdommene hennes er eneste årsak til arbeidsuførheten. Det er i all hovedsak bare personer med diffuse og sammensatte problemer som faller utenfor. Meningen med å innføre alvorlighetsvilkåret var kun å presisere vilkårene noe, ikke å etablere en høy terskel. Det finnes ingen fast og konsekvent praksis fra verken Nav eller Trygderetten som underbygger en høy terskel. Forvaltningens retningslinjer har her ikke særskilt vekt.
- (21) Den vurderingen Nav gjorde i det vedtaket som tilkjente A arbeidsavklaringspenger, er under enhver omstendighet bindende i vår sak. Det har ikke kommet til noen nye opplysninger. Dette er i det minste et tungtveiende moment.
- (22) Uansett hvordan normen formuleres, oppfyller A vilkårene for *ung ufør*. Hun var betydelig invalidisert i medisinsk forstand før hun fylte 26 år. Lidelsene reduserte hennes livskvalitet og psykososiale fungering vesentlig på alle livets områder.
- (23) Dersom Høyesterett skulle komme til at As lidelser likevel ikke oppfyller alvorlighetsvilkåret, er det ikke nødvendig å ta særskilt stilling til uføretidspunktet.
- (24) Til fastsettelsen av *inntekten før uførhet*, har lagmannsretten korrekt tolket § 12-9 første ledd i samsvar med § 12-7 tredje ledd. Avgjørende er As inntektsmuligheter som frisk. Det er her konkrete holdepunkter for at hun som frisk ville hatt høyere inntekt enn servitører og renholdere, og også høyere inntekt enn minstesatsen i § 12-9 andre ledd.
- (25) A har fremsatt denne påstanden:
- «Anken forkastes.»

Mitt syn på saken

- (26) Domstolene kan prøve lovligheten av Trygderettens kjennelser, jf. trygderettsloven § 26 tredje ledd. Fordi vedtaket som er til prøving fullt ut er lovbundet, er det her ingen begrensinger i domstolenes kompetanse. Men domstolene må likevel være tilbakeholdne i overprøvingen av Trygderettens medisinskfaglige vurderinger, jf. HR-2020-1193-A avsnitt 30 med videre henvisninger.

Ung ufør

Problemstillingen

- (27) Grunnvilkåret for rett til uføretrygd er at personen «har varig sykdom, skade eller lyte», jf. folketrygdloven § 12-6 første ledd. Sykdomsbegrepet er i andre ledd definert etter

medisinske kriterier. I tillegg må inntektsevnen være varig nedsatt med minst halvparten, jf. § 12-7 første ledd. Og endelig stilles et årsakskrav: Den medisinske lidelsen må ha ført til en varig funksjonsnedsettelse som utgjør hovedårsaken til den reduserte inntektsevnen, jf. § 12-6 tredje ledd.

- (28) Det aktuelle Nav-vedtaket fastslo at A oppfylte disse vilkårene fra februar 2007. Hun ble der tilkjent 100 prosent uføretrygd med et beløp som tilsvarer den *ordinære* minsteytelsen i § 12-13 andre ledd.
- (29) Spørsmålet i saken er om A har krav på *forhøyet* minsteytelse som såkalt ung ufør etter § 12-13 tredje ledd, hvor første punktum lyder:

«For et medlem som har blitt ufør før fylte 26 år på grunn av en alvorlig og varig sykdom, skade eller lyte som er klart dokumentert, er minsteytelsene som nevnt i andre ledd henholdsvis 2,66 og 2,91 ganger grunnbeløpet.»

- (30) Sett i sammenheng med grunnvilkåret i § 12-6 første ledd, oppstilles det her tilleggsvilkår: Før fylte 26 år må den medisinske lidelsen – som jeg her bruker som fellesbetegnelse på varig sykdom, skade eller lyte – være «alvorlig» og «klart dokumentert».
- (31) I denne saken er partene uenige om A oppfylte alvorlighetsvilkåret før hun i 2005 fylte 26 år. Jeg går først inn på hvordan vilkåret skal forstås, før jeg tar stilling til om A oppfylte det.

Lovtolkningen – «alvorlig ... sykdom»

- (32) Som det er redegjort nærmere for i Rt-2007-899 avsnitt 25, ble det i 1981 innført regler som ga unge uføre – den gang dem som ble uføre før fylte 20 år – en forhøyet garantert minsteytelse. Formålet var å gi disse, som ikke har hatt mulighet til å opptjene tilleggspensjon, en bedre uførepensjon enn minstepensjonen.
- (33) De kvalifiserende kravene til alvorlighet og klar dokumentasjon kom inn i folketrygdloven i 1997. Bakgrunnen var at antallet mottakere var «blitt høyere enn departementet forventet i 1980», og også at yngre «med mer diffuse og sammensatte problemer» i praksis hadde fått ytelsen, se Ot.prp. nr. 8 (1996–97) side 14. Etter departementets mening var det «ikke grunn til å særbehandle andre grupper uførepensjonister enn de gruppene departementet gikk inn for å særbehandle i 1980». Videre mente departementet at ved mindre alvorlige sykdommer og funksjonsnedsettelser, «kan uførheten ofte overvinnes i ung alder ved utdanning eller yrkesrettet attføring», og at «[f]or lett tilgang til uførepensjon med tilleggspensjon ... vil kunne virke lite motiverende for inntektsgivende arbeid».
- (34) Av disse grunnene mente departementet «at de medisinske vilkårene for å få garantert tilleggspensjon bør presiseres noe». Deretter heter det på samme side i proposisjonen:
- «Departementet foreslår å legge mer vekt på lidelsens alvorlighet i særvilkårene for å få garantert tilleggspensjon. Forslaget innebærer at årsaken til den nedsatte inntektsevnen, må være en alvorlig sykdom, skade eller lyte, og det må stilles spesielle krav til dokumentasjon.»

(35) Videre heter det under overskriften «[o]m sykdommens alvorlighet»:

«Forslaget legger til grunn det samme sykdomsbegrepet som gjeldende lov § 8-3 andre ledd (forslag til ny lov § 12-6 andre ledd). Presiseringen består i at det stilles strengere krav til sykdommens, skadens eller lytets alvorlighet og lidelsens konsekvenser for funksjonsevnen. Departementet anser det derimot ikke hensiktsmessig å kreve en bestemt medisinsk uføregrad.

Et visst krav til sykdommens alvorlighet følger av årsakskravet i folketrygdloven § 8-3 tredje ledd (forslag til ny lov § 12-6 tredje ledd). Det kan vanskelig tenkes at en ubetydelig sykdom kan være hovedårsak til 50 prosent nedsatt arbeids- og inntektsevne. Meningen er å innskjerpe kravet til lidelsens omfang i forhold til dette.»

(36) Stortingsflertallet sluttet seg til dette. Flertallet i sosialkomiteen delte regjeringens oppfatning om at for lett tilgang på uførepensjon med garantert tilleggspensjon, vil kunne virke lite motiverende for inntektsgivende arbeid. Videre sies det i Innst. O. nr. 46 (1996–97) side 13:

«Det er etter flertallets mening viktig at unge med mindre alvorlige sykdommer og funksjonsnedsettelser gis en utdanning eller en yrkesrettet attføring som setter dem i stand til å overvinne sitt handikap og dermed unngå en passiv tilværelse som trygdemottaker. Når Regjeringen vil legge mer vekt på lidelsens alvorlighetsgrad i den medisinske vurdering, så er det et standpunkt som deles av flertallet.»

(37) Det må etter dette være klart at formålet med lovendringen var å begrense antallet unge uføre, se den nevnte Rt-2007-899 avsnitt 32. Dette ble gjort ved å innnta kvalifiserende vilkår. I tillegg til et skjerpet krav til dokumentasjon, ble det stilt krav til «lidelsens alvorlighetsgrad», for å bruke stortingskomiteens ord.

(38) Alvorlighetsvilkåret peker med andre ord ikke mot et skjerpet årsakskrav, slik A har gjort gjeldende. Vilkåret må forstås slik at det skjerper kravet til den medisinske lidelsen. Varig sykdom som gir rett til ordinær uføretrygd, er ikke tilstrekkelig. Den varige sykdommen må være «alvorlig».

(39) Det som imidlertid ikke følger like klart verken av lovteksten eller av lovforarbeidene, er hvilken *terskel* som her gjelder. I den forbindelse oppstår også spørsmål om hvordan alvorligheten skal *måles*: Hva er kjennetegnet på henholdsvis en alvorlig og en ikke-alvorlig medisinsk lidelse?

(40) I den nevnte odelstingsproposisjonen opplyser departementet at Rikstrygdeverket vil gi nærmere retningslinjer om sykdommens alvorlighet, og om dokumentasjonen av den. Slike retningslinjer har Rikstrygdeverket og senere Nav gitt i rundskriv. Et første foreløpig rundskriv kom i 1999, og innholdet har vært nokså likt fra rundskrivet som kom i 2001. Jeg holder meg derfor her til det rundskrivet som gjaldt på vedtakstidspunktet, R12-00, hvor det heter:

«Alvorlig sykdom innebærer at sykdommen ... begrunner et funksjonstap som forklarer varig reduksjon av inntektsevnen. Det er ikke diagnosen, men alvorlighetsgraden av sykdommen og dens følgetilstander som er avgjørende. Påvirkning på funksjoner i dagliglivet kan også føre til at sykdommen må vurderes som alvorlig.»

- (41) Som avgjørende fremheves her alvorlighetsgraden både av sykdommen som sådan og av dens følgetilstander.
- (42) Deretter gir rundskrivet «eksempler» på sykdommer som «kan» anses alvorlige. Blant dem er «[m]assive angst-, tvangs- og depressive lidelser». Også de somatiske lidelsene som nevnes, gir et lignende inntrykk av at det er de mer betydelige lidelsene som omfattes. Ett av eksemplene er «[n]edsatt funksjon som følge av alvorlige sykdommer i nervesystem eller muskelsystem, for eksempel alvorlig epilepsi, alvorlig cerebral parese eller lammelser». Men det fremheves at vurderingene må gjøres helt konkret.
- (43) Det foreligger en omfattende praksis fra Nav og Trygderetten. For Høyesterett er det fremlagt en rekke avgjørelser fra Trygderetten, hvor relativt mange omgjør Navs vedtak til den trygdedes gunst. Den eneste femmedlemskjennelsen som foreligger, er fra 2004, TRR-2004-4943. Trygderettens flertall uttaler der:
- «Oppsummeringsvis er flertallet kommet til at lovendringen fra 1. januar 1998 i utgangspunktet dreier seg om ekskludering av diffuse, ikke dokumenterbare lidelser, mens det også er klart at ikke alle konstaterbare sykdommer og skader kan sies å være 'alvorlige' selv om de foreligger før fylte 26 år. Det er på det rene at bestemmelsen krever at enhver uføreårsak uansett må ha markert seg ved å innebære vansker i arbeidslivet før den aktuelle alder. Flertallet er enig i at sykdommens konsekvenser for funksjonsevnen er av betydning for vurdering av dens alvorlighet, men det sentrale er nødvendigheten av klare medisinske kriterier for slik meningsfull vurdering, der resultatet også skal være 'klart dokumentert'.»
- (44) Også her fremheves at sykdommens konsekvenser for funksjonsevnen – funksjonsfallet – er av betydning. Men det sentrale er likevel «klare medisinske kriterier», hvilket jeg forstår som en kvalifisering av hvilke sykdommer som kan gi grunnlag for tilleggsytelsen.
- (45) Det er likevel vanskelig å peke på generelle trekk i den trygderettspraksis som er presentert for Høyesterett. Inntrykket er at vurderingene først og fremst er nokså konkrete og knyttet til omstendighetene i den enkelte sak.
- (46) Jeg nevner også at det foreligger en god del praksis fra lagmannsrettene. Men også de avgjørelsene er gjennomgående nokså konkrete uten samlet sett å kunne sies å avklare vurderingstemaet og terskelen nærmere. Dette illustreres blant annet av at det i saken her er avsagt to lagmannsrettsdommer med ulikt resultat. Slik jeg ser det, avklarer heller ikke den nevnte Rt-2007-899 hvor terskelen nærmere ligger. Men jeg nevner at Høyesterett i den konkrete vurderingen der kom til at personen «både privat og arbeidsmessig var høygradig invalidisert» før fylte 26 år, se avsnitt 54. Alvorlighetsvilkåret var da oppfylt.

Oppsummering av lovtolkningen

- (47) Når jeg nå oppsummerer rettsstillingen, legger jeg størst vekt på lovteksten sett i sammenheng med lovforarbeidene. Men jeg har også sett hen til både rundskrivene og den praksis som foreligger fra Trygderetten:
- (48) Ved avgjørelsen av om det foreligger «alvorlig ... sykdom» etter folketrygdloven § 12-13 tredje ledd første punktum, må det etter min mening tas utgangspunkt i den *medisinske lidelsen*. Det er *dens* alvorlighet som skal bedømmes. Jeg viser her blant annet

til odelstingsproposisjonen, som fremhever at det er «de medisinske vilkårene» som skjerpes, og at det skal legges mer vekt på «lidelsens alvorlighet».

- (49) Jeg kan derfor ikke følge lagmannsretten, når den i vurderingen av alvorligheten legger stor vekt på As lave *fungeringsnivå* i arbeid og dagligliv. Jeg peker her på at det var et mål å utelukke yngre personer med mer diffuse og sammensatte problemer. Dette vil typisk omfatte dem med problemer i et omfang som ikke lett lar seg forene med den konstaterte medisinske lidelsen.
- (50) Pasientens fungeringsnivå vil som regel inngå i fastleggingen av pasientens medisinske lidelse, og får på den måten indirekte betydning ved vurderingen av alvorligheten. Men som selvstendig moment mener jeg at fungeringsnivået bare kan få betydning der det er noe tvil om den medisinske lidelsen i seg selv er alvorlig nok. I tvilstilfeller kan for eksempel et ekstraordinært lavt fungeringsnivå tilsi at alvorlighetsvilkåret er oppfylt.
- (51) Når *terskelen* nærmere skal bestemmes, tar jeg utgangspunkt i at lovens begrep «alvorlig» indikerer at det kreves et nokså stort avvik fra det medisinske minimum som kreves for å få ordinær uføretrygd. Det var, slik jeg ser det, et mål å gjøre en reell skjerpelse. Noen sykdommer er så alvorlige i seg selv at vilkåret uten videre er oppfylt. Men for mange andre sykdommer vil de lettere og midlere grader av sykdommen måtte falle utenfor. I vurderingen av om den medisinske lidelsen er alvorlig nok, vil det ha betydning om det dreier seg om en sykdom av en slik karakter at uførheten «ofte [kan] overvinnes i ung alder ved utdanning eller attføring», for å bruke odelstingsproposisjonens formulering, noe som i tilfelle taler mot at vilkåret er oppfylt. Det følger av dette at avgjørelsen må bygge på en helt konkret vurdering.
- (52) Endelig peker jeg på at i de tilfellene personen har flere sykdommer, slik som i saken her, må bedømmelsen av alvorligheten skje samlet. På dette punktet er jeg ikke enig med staten i at bedømmelsen skal skje med utgangspunkt i at minst én av sykdommene må oppfylle alvorlighetsvilkåret. I mange tilfeller vil det dreie seg om tilgrensende sykdommer eller følgesykdommer som det etter min mening vil være kunstig å bedømme isolert.

Konkret vurdering

- (53) Trygderetten oppsummerte As sykdommer slik:

«Det fremgår at A har utviklet psykosomatiske besvær, i første rekke i form av Irritabel Bowel Syndrome (IBS), med senere utvikling av blandet angst og depresjon og et tretthetssyndrom. Hun har også matintoleranse/allergi og astma. Også noe av dette siste kan være av psykosomatisk natur.

...

Det synes som om hennes IBS er av moderat natur, og hennes angst- og depresjonssymptomer av lett til moderat grad. Hun har, av det som fremgår av fremlagte dokumenter, ikke vært innlagt i psykiatrisk avdeling. Med tanke på hennes kognitive vansker var nevropsykologisk undersøkelse negativ. Andre problemer, som astma og pollenallergi, er ikke omtalt nærmere. Det er for eksempel ikke nevnt noe om A har vært til lungelege eller allergispesialist. Hun har ikke vært utredet med tanke på ME, og hennes tretthetsplager/energiløshet er ikke forsøkt beskrevet eller forklart annet enn man kanskje mener det er en del av det somatiserende syndromet.»

- (54) Denne oppsummeringen understøttes av et omfattende medisinsk materiale fra da A var i tenårene – både journaler og sakkyndige vurderinger. Det er her ingen grunn til å sette Trygderettens medisinskfaglige vurderinger til side.
- (55) A har for det første hatt irritabel tarm – IBS – fra lenge før hun fylte 26 år. Dette har gitt henne magesmerter med særlig diaréplager. Trygderetten beskriver denne sykdommen til å ha vært av «moderat natur». Ifølge internettsiden helsenorge.no er IBS en vanlig sykdom som rammer relativt mange.
- (56) For det andre utviklet A etter hvert psykiske lidelser. I desember 2004 viste en test tegn til moderat depresjon. I juni 2005 – straks etter at hun ble 26 år – fikk hun diagnosen F.34.9, uspesifisert vedvarende affektive lidelse. Da tydet en test på mild depresjon. Trygderetten beskrev at symptomene var «av lett til moderat grad».
- (57) Endelig har A hatt ulike former for allergier og astma.
- (58) Jeg er enig med Trygderetten i at disse medisinske lidelsene samlet sett ikke er så alvorlige at de når opp til terskelen i folketrygdloven § 12-13 tredje ledd første punktum. Det dreier seg om lettere og midlere grader av sykdommer som er relativt vanlige i befolkningen, og som mange vil kunne leve med eller ved hjelp få kontroll på uten at deltakelsen i yrkeslivet rammes vesentlig.
- (59) Som lagmannsretten utførlig beskriver, har As funksjonsfall likevel vært vesentlig. Hun har fra lenge før fylte 26 år vært betydelig redusert, om enn noe varierende. Men i tråd med hvordan jeg har tolket bestemmelsen, vil dette ikke være avgjørende i bedømmelsen av om hennes medisinske lidelser samlet sett var «alvorlig».
- (60) A har gjort gjeldende at Navs vedtak i 2014, hvor hun ble tilkjent arbeidsavklaringspenger som ung ufør, her er bindende. Det er jeg ikke enig i. Selv om vilkårene er like, er ikke Nav bundet til å følge sin tidligere avgjørelse når Nav senere avgjør et krav på en annen ytelse. Da må det gjøres en ny vurdering av om vilkårene er oppfylt for å tilkjenne den ytelsen, her uføretrygd som ung ufør.
- (61) En annen sak er at Nav, når etaten etter relativt kort tid kommer til en annen konklusjon på spørsmålet om hun anses som ung ufør, bør begrunne nærmere hvorfor konklusjonen er blitt endret. Men at dette ikke er gjort, har ikke betydning for gyldigheten av vedtaket. Dersom lovens vilkår for å tilkjenne uføretrygd som ung ufør ikke er oppfylt, kan ytelsen ikke tilkjennes.
- (62) Jeg er etter dette kommet til at A ikke har krav på uføretrygd som ung ufør. På dette punktet må staten derfor frifinnes.

Inntekt før uførhet

- (63) I forbindelse med at uføretrygd innvilges, fastsetter Nav den trygdedes inntekt før uførhet, som gjerne forkortes IFU, jf. folketrygdloven § 12-9. Størrelsen har betydning på to måter:
- (64) For det første inngår IFU i fastsettingen av uføregraden, se § 12-7 første og tredje ledd, jf. § 12-10. Da As uføregrad er fastsatt til 100 prosent, har hennes IFU ingen betydning i

den forbindelse. For det andre har IFU betydning for hvilken reduksjon personen må tåle i uføretrygden dersom hun i fremtiden erverver annen pensjonsgivende inntekt ved siden av uføretrygden, jf. § 12-14. Generelt sett vil høy IFU gi mindre reduksjon i uføretrygden enn hva en lav IFU vil. Høy IFU er derfor gunstig for den trygdede.

(65) Folketrygdloven § 12-9 første ledd lyder:

«Inntekt før uførhet fastsettes til personens normale årsinntekt i full stilling før uføretidspunktet. For selvstendig næringsdrivende legges den gjennomsnittlige inntekten for de siste tre kalenderår før uføretidspunktet til grunn.»

(66) Regelen suppleres av andre ledd som inneholder minstesatser.

(67) For As del er det derfor avgjørende hva hennes «normale årsinntekt» i full stilling var «før» uføretidspunktet. Hennes uføretidspunkt er av Nav satt til 2007, men for vurderingen her har det ikke betydning om dette tidspunktet hadde blitt satt tidligere.

(68) Loven gir ikke direkte svar på hva som ligger i begrepet personens «normale» årsinntekt. I forarbeidene til bestemmelsen, som kom inn i loven i 2011, og som trådte i kraft fra 2015, heter det i Prop. 130 L (2010–2011) side 125:

«Departementet foreslår at reglene om fastsetting av inntekt før og etter uførhet i større grad enn i dag skal gå fram av loven. Departementet foreslår at inntektsmulighetene før uførhet skal fastsettes til personens normale årsinntekt i full stilling. Dersom inntekten var redusert på grunn av varig sykdom, skal det korrigeres for dette.»

(69) Før 2015 fremgikk reglene om IFU av en forskrift fra 1997, hvor hovedregelen for arbeidstakere var at IFU «som regel» skulle tilsvare personens normale inntekt før uføretidspunktet. I dag suppleres § 12-9 av forskrift om uføretrygd fra folketrygden 5. desember 2014 nr. 1602 § 2-1, som gir en presisering for det tilfellet at sykdommen «har redusert inntektsevnen gradvis over flere år».

(70) A har anført at bestemmelsen må tolkes i lys av § 12-7 tredje ledd andre punktum, hvor det fremgår at størrelsen på den nedsatte inntektsevnen bestemmes ved å sammenligne inntektsmulighetene i ethvert arbeid som personen nå kan utføre – inntekt etter uførhet – med «inntektsmulighetene som vedkommende hadde før uføretidspunktet (inntekt før uførhet)». Her synes med andre ord IFU å skulle baseres på «inntektsmulighetene», og derved ikke på de faktiske inntektene personen hadde før uførheten.

(71) Jeg er enig med A i at ordbruken i de to bestemmelsene ikke fullt ut synes samkjørt, selv om sitatet fra proposisjonen peker mot at «inntektsmulighetene» skal fastsettes til personens «normale årsinntekt». Men denne mulige uklarheten kan uansett ikke føre til at As IFU skal fastsettes slik hun hevder, nemlig til den inntekt hun før uføretidspunktet kunne hatt dersom hun da hadde vært høyere utdannet.

(72) Både formuleringen «personens normale årsinntekt» i § 12-9 og formuleringen «inntektsmulighetene som vedkommende hadde» i § 12-7 peker mot at det er personens faktiske situasjon før hun ble ufør som vurderingen skal bygge på. IFU skal med andre ord ikke fastsettes under den hypotese at personen ville ha kvalifisert seg til høytlønnet arbeid dersom hun hadde vært frisk og ikke blitt ufør.

- (73) I dette tilfellet fastsatte Nav As IFU til et beløp som tilsvarte gjennomsnittsinntekten for ansatte i full stilling i hotell- og restaurantbransjen. Begrunnelsen var at hun i årene før uførheten arbeidet som servitør og med renhold. Når det var dette hun rent faktisk var kvalifisert for før uføretidspunktet, kan jeg ikke se at fastsettingen er for lav etter folketrygdloven § 12-9 første ledd.
- (74) Staten har fremholdt at det riktige her hadde vært å fastsette en lavere IFU enn Nav gjorde, fordi det skulle vært tatt utgangspunkt i As faktiske inntekter før uføretidspunktet – ikke i gjennomsnittsinntekten i nevnte bransje. Når dette ikke er påberopt som ugyldighetsgrunn, er det ikke nødvendig for meg å gå nærmere inn på dette spørsmålet.
- (75) Staten må derfor frifinnes også på dette punktet.

Avslutning og konklusjon

- (76) Anken har etter dette ført frem og staten må frifinnes.
- (77) Med denne konklusjonen kan A ikke få medhold i kravet om å få erstattet sakskostnadene sine, heller ikke for Trygderetten. Også punkt 2 og 3 i lagmannsrettens domsslutning må derfor endres.
- (78) Staten har ikke krevd erstattet sakskostnader for noen instans. Dette innebærer at sakskostnader ikke skal tilkjennes noen av partene.
- (79) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. Staten ved Arbeids- og velferdsdirektoratet frifinnes.
2. Sakskostnader tilkjennes ikke for noen instans.

- (80) Dommer **Matheson:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (81) Dommer **Ringnes:** Likeså.
- (82) Dommer **Steinsvik:** Likeså.
- (83) Dommer **Indreberg:** Likeså.
- (84) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. Staten ved Arbeids- og velferdsdirektoratet frifinnes.
2. Sakskostnader tilkjennes ikke for noen instans.